

Hermeneutics and Phraseology

B.P. Hasdeu and the Possibility of Founding Phraseology as a Science

Cristinel Munteanu¹

Abstract: In a concise study from 1882, B.P. Hasdeu presented his own classification of the linguistic sciences (seen as subdivisions of glottics, i.e., the science of language) and justified the distinctions made according to mainly formal and semantic criteria. At the same time, Hasdeu also took into consideration two physical-psychical aspects of linguistic units, namely their “fluid” and “condensed” features. As a result of combining these criteria and aspects, a series of sub-sciences were individualized (whether their object was either the word or the sentence). I aimed at demonstrating that the respective criteria also allow the individualization of phraseology (or the delimitation of its object). However, it seems that the time of phraseology had not come yet, since Hasdeu left a “blank space” in his classification – the very place of phraseology.

Keywords: B.P. Hasdeu; universals of language; classification of language sciences; skeology; phraseology

B.P. Hasdeu și posibilitatea întemeierii frazeologiei ca știință

1. Preliminarii

De lingvistul și filologul român Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907) m-am ocupat în mai multe studii începând cu anul 2013, după ce am descoperit importanța unei discipline propuse de el, *noematologia*, care, pe de o parte, este asemănătoare *skeologiei* lui Coșeriu și, pe de altă parte, permite apropieri de

¹ Professor, PhD, Faculty of Communication and International Relations, “Danubius” University of Galati, Romania, Address: 3 Galati Boulevard, 800654 Galati, Romania, Tel.: +40.372.361.102, fax: +40.372.361.290, Corresponding author: cristinel.munteanu@univ-danubius.ro.

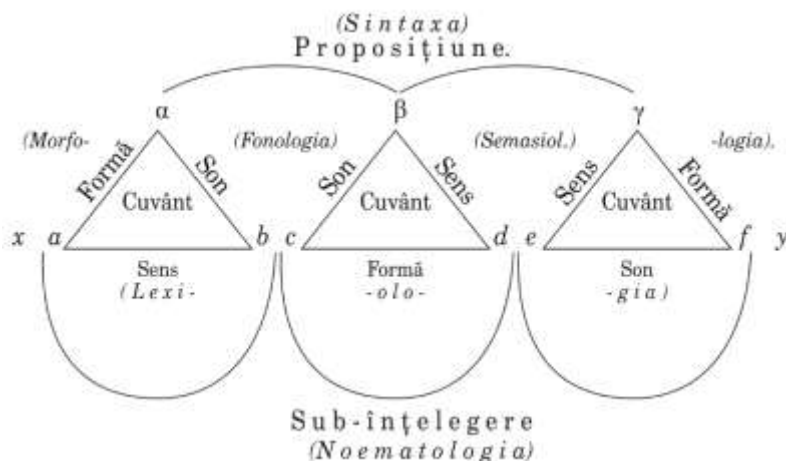
hermeneutica sensului, ca lingvistică textuală (așa cum a fost aceasta elaborată de către cel din urmă) (vezi Munteanu, 2013; Munteanu, 2014). Din acest motiv, textul care urmează¹ va fi unul concis. Pentru mai multe detalii despre Hasdeu, mă voi mulțumi să fac trimiteri la lucrările mele anterioare (Munteanu, 2017, pp. 93-104; Munteanu, 2020). Într-un concis (dar foarte dens) articol din 1882, *Un nou punct de vedere asupra ramificațiilor gramaticii comparative*, B.P. Hasdeu a prezentat o clasificare proprie a disciplinelor lingvistice (văzute ca subdiviziuni ale „gloticii”), justificându-și, după criterii preponderent formale și semantice, distincțiile făcute. În același timp, în clasificarea sa, Hasdeu a luat în considerație și două aspecte fizico-psișice ale unităților lingvistice, și anume caracterul *fluid* și caracterul *condensat* al acestora. Prin intersectarea acestor criterii, o serie de subdiscipline lingvistice sunt individualizate și în funcție de axarea fie pe *cuvânt*, fie pe *propoziție*. Mi-am propus să arăt că respectivele criterii permit și individualizarea *frazeologiei* (sau delimitarea obiectului acesteia).

2. Formă, sunet și sens în concepția lui Hasdeu

Hasdeu începe prin a lua ca punct de plecare al discuției cei „trei factori esențiali” implicați în producerea limbii identificați de August Schleicher: *sunetul* („sonul”), *forma* și *sensul* (vezi Schleicher, 1859, p. 35; cf.; Swiggers & Van Hal, 2014, pp. 93-94). În felul acesta, cuvintele apar reprezentate în sugestivă sa figură (vezi Hasdeu, 1882, p. 29) ca niște triunghiuri, fiecare latură a acestora corespunzând unuia dintre cei trei factori. În niciun caz nu trebuie să vedem în triunghiul schleicheriano-hasdeian celebrul triunghi semiotic al lui Ogden și Richards, fiindcă nu este pusă și problema referinței. După Otto Jespersen (1922, p. 76), în cazul lui Schleicher poate fi ghicită și influența lui Hegel, de vreme ce Hegel prefera distincțiile tripartite (sau „trilogiile”, cum le numește lingvistul danez).

---

¹ Trebuie precizat că o versiune mai scurtă (în limba engleză) a acestui text, sub titlul “B.P. Hasdeu and the Place of Phraseology among the Subdivisions of Glottics”, s-a publicat în revista *Language and Literature. European Landmarks of Identity* (Pitești), nr. 22, 2018, pp. 57-62.

2.1. Dacă ne raportăm la cele două laturi ale semnului lingvistic evidențiate de Ferdinand de Saussure, *semnificatul* și *semnificantul*, atunci am putea zice că – la Hasdeu – *sonul* este „*semnificantul*” (latura „materială”¹), iar *sensul* este „*semnificatul*”. Unde încadrăm însă *forma*, care, fără îndoială, are de-a face și ea, destul de mult, cu „*semnificantul*”? „Ideea latentă” (a lui Bréal) este, după Hasdeu (1882, p. 28; 31), fie „sensul ascuns, lăsat fără *expresiune*”, fie „sensul lipsit de *formă*” (vezi Munteanu, 2017, pp. 97-98). Deci, rezultă că forma este expresia sonoră, adică „*semnificantul*”. Mai are atunci rost să luăm în calcul atât *sonul*, cât și *forma* când vorbim de cuvinte? Desigur că are rost, dar numai în partea inițială a discuției, pentru a justifica doctrina fonologiei².

2.2. Odată obținută „închegarea” sau „cimentarea” cuvântului, Hasdeu ia în considerație, mai departe, doar *forma* și *sensul*. Ca să vorbim în termeni coșerieni

¹ Utilizăm ghilimelele în acest loc, întrucât știm prea bine ce înțelegea Saussure prin *signifiant* și *signifié* (cf. și Coseriu, 1981, p. 21): „Le signe linguistique unit non une chose et un nom, mais un concept et une image acoustique. Cette dernière n’est pas le son matériel, chose purement physique, mais l’empreinte psychique de ce son, la représentation que nous en donne le témoignage de nos sens; elle est sensorielle, et s’il nous arrive de l’appeler «matérielle», c’est seulement dans ce sens et par opposition à l’autre terme de l’association, le concept, généralement plus abstrait.” (Saussure, 1955, p. 98).

² Cititorul va observa din desenul lui Hasdeu că triunghiurile respective ajută la conturarea unei imagini de ansamblu foarte inteligent proiectată și, în același timp, foarte sugestivă: cuvintele „triunghiulare” par niște munți, ale căror laturi (alternate) formează o „vale” a fonologiei, una a semasiologiei și alta a morfologiei. Pe de altă parte, sintaxa, noematologia și lexicologia (de fapt, obiectele lor) sunt la fel de bine reprezentate cu ajutorul legăturilor dintre triunghiurile întregi sau ale anumitor laturi ale lor sau ale spațiilor goale dintre ele.

(dar și pe linia Saussure – Hjelmslev), *forma* (ca expresie lingvistică) este substanță „formată”; altminteri, sunetul n-ar avea nicio valoare lingvistică. (La aceste aspecte mă voi referi și ceva mai încolo, când Hasdeu pune și problema deduplicării sunetului.) Pe de altă parte, *forma*, așa cum o concepe savantul român, mai ales *forma gramaticală*, nu este complet lipsită de semnificație, aducând, într-o măsură mai mare sau mai mică, pesemne, și cu «semnificatul categorial» din teoria lui Coșeriu.

Excursus: Eugeniu Coșeriu deosebește mai multe tipuri de semnificat: (1) *semnificatul lexical*, care corespunde aceluia *CE* al aprehensiunii lumii extralingvistice, adică semnificatul comun cuvintelor dintr-o serie precum: *negru*, *negreață*, *înnegri* (în spaniolă, spre deosebire de română, se poate exemplifica cu o serie – legată de culoarea albă – în care apare și adverbul: *blanco*, *blancura*, *blanquear*, *blancamente*); (2) *semnificatul categorial*, care corespunde aceluia *CUM* al aprehensiunii lumii extralingvistice, adică semnificatul diferit al cuvintelor dintr-o serie precum *bogat*, *bogăție*, *îmbogăți*. Este vorba, așadar, de categoriile verbale – substantiv, verb, adjectiv și adverb – cu subdiviziunile lor posibile; (3) *semnificatul instrumental*, adică semnificatul morfemelor (fie acestea cuvinte sau nu); (4) *semnificatul structural* (sau *sintactic*, în sens strict) – semnificatul propriu combinațiilor de unități lexematice sau categorematice cu morfeme în cadrul propozițiilor, cum ar fi: «singular», «plural», «activ», «pasiv» etc.; (5) *semnificatul ontic* – valoarea existențială atribuită stării de lucruri desemnate într-un enunț, de pildă: «afirmativ», «negativ», «interogativ», «imperativ» etc. (vezi, de pildă, Coșeriu, 1987, p. 55).

3. Aspectul „fluid” și aspectul „condensat” în limbaj

Originalitatea gândirii lui Hasdeu rezidă și în modul dinamic în care vede el funcționarea și devenirea limbii prin relația de tip dialectic dintre cele două „universalii” identificate: *aspectul fluid* vs *aspectul condensat*. Găsim aici germeii unei concepții care ar fi putut fi aplicată (sau invocată măcar), printre altele, la explicarea schimbărilor lingvistice, și nu putem decât să regretăm faptul că Eugeniu Coșeriu nu a cunoscut acest studiu atunci când a elaborat lucrarea sa capitală, *Sincronía, diacronía e historia* (vezi Coșeriu, 1958). *Cum grano salis*, dacă avem în vedere cele cinci universalii ale limbajului determinate de Coșeriu (*creativitatea*, *alteritatea*, *istoricitatea*, *semanticitatea* și *materialitatea*), am putea zice că *aspectul fluid* ar corespunde *creativității* (care conduce la dinamism și varietate în limbaj), iar *aspectul condensat/solid* ar corespunde *alterității* (care

asigură omogenitatea limbii); ideea alterității apare, de altfel, și la Hasdeu (1882, p. 28), când afirmă că „graiul este un mijloc de înțelegere mutuală” (iar *istoricitatea* este implicită, deoarece rezultă din *creativitate* și *alteritate*).

3.1. În plus, dacă ținem seama de faptul că B.P. Hasdeu acordă atenția cuvenită „factorilor primari ai limbei”, *forma* și *sensul* (adică *expresia* și *conținutul*), atunci observăm că și celelalte două universalii, *materialitatea* și *semanticitatea* pot fi atrase în discuție. Dar, firește, nu trebuie să exagerăm căutând cu orice preț astfel de lucruri la Hasdeu, întrucât, de multe ori, ceea ce se prezintă la Coșeriu ca fiind deja justificat din punct de vedere teoretic, la Hasdeu se găsește numai sub formă de intuiție.

Pentru analiza care urmează, este nevoie să reproducem *in extenso* un fragment din studiul lui Hasdeu: „După cum o formă gramaticală nu este decât o construcțiune sintactică condensată, tot așa sensul cel expres nu este decât o condensare a ideei latente. Noematologia se rapoartă la semasiologie întocmai ca sintaxa la morfologie. Ideea latentă și construcțiunea sintactică sânt cele două principii primitive psihice oarecum *fluide*, al căror contact cu sonul, ca materie sau element *solid*, a încheșat o porțiune din ele în sens expres și în formă gramaticală, dând astfel naștere cuvântului. Încheșarea poate diferi prin volum și prin densitate. Uneori este chiar anevoie a deosebi o formă gramaticală sau un sens expres de o construcțiune sintactică sau de o idee latentă, de pildă în graiurile cele zise polisintetice sau incorporative din America, în cari o propozițiune, fie cât de lungă, ne apare ca o singură vorbă; dar tocmai aceasta dovedește și mai bine identitatea cea originală [sic!] între morfologie și sintaxă pe de o parte, între semasiologie și noematologie pe de altă. Încheșarea cea parțială fiind o dată realizată pe o scară mai mult sau mai puțin vastă, grămădindu-se adecă vocabularul unui grai, mai rămâne o porțiune ne-ncheșată: sintaxa și noematologia, cari conservă o continuă acțiune din afară asupra elementelor celor cristalizate, rolul sintaxei consistând în a lega în propozițiune puncturile α - β - γ din figura de mai sus, rolul noematologiei – în a completa prin subînțelegere lacunele de sens între puncturile x - a , b - c , d - e , f - y . Și fiindcă ambele, noematologia și sintaxa, lucrează din afară, din sfera cea rămasă fluidă, lucrarea ambelor se confundă, de unde rezultă că elementul mai vag al subînțelegerii se învederează mai cu seamă prin elementul mai plastic al propozițiunii.” (Hasdeu, 1882, pp. 29-30).

3.2. Atingem acum și o veche problemă filosofică. Pot fi oare cercetate – adică pot constitui obiect al științei – lucrurile care se află în neîncetată devenire, în neîntreruptă curgere, altfel spus *fluide*? Nu cumva greșește Hasdeu propunând o doctrină ca noematologia ori susținând caracterul fluid al construcțiilor sintactice? Să recitim cu atenție cuvintele autorului: „Idea latentă și construcțiunea sintactică sânt cele două principii *oarecum fluide*...” (Hasdeu, 1882, p. 29). Așadar, lingvistul este conștient că nu tot ce este „fluid” poate fi studiat. În cazul noematologiei, bunăoară, el va fi avut în vedere ceea ce nu este fixat în limbă, dar este fixat în calitate de cunoaștere a „lucrurilor” și a principiilor generale ale gândirii. Or, deși presupune mai multe complicații, și un astfel de „obiect” poate fi cercetat de o știință specială, adică de *skeologia* teoretizată de Coșeriu (vezi Munteanu, 2013).

4. Locul „rezervat” frazeologiei

În fine, luând în considerație, pe de o parte, *forma* și *sensul*, iar, pe de altă parte, aspectele fizico-psihoice (denumite metaforic de Hasdeu, ca stări de agregare), distribuția disciplinelor propuse de lingvistul român (evident, în funcție de repartizarea obiectelor lor) ar fi cea de mai jos:

Aspecte lingvistice Aspecte „naturale”	FORMĂ	SENS
FLUID	Sintaxa	Noematologia
CONDENSAT	Morfologia	Semasiologia

4.1. După cum am remarcat, Hasdeu pornește, mai întâi, pe urmele lui Schleicher, de la o sintaxă (să-i zicem SINTAXA₁) care se ocupă de „propozițiune” ca întreg, așa cum lexiologia are în vedere cuvântul ca întreg, după care vorbește de o sintaxă (SINTAXA₂) care se ocupă de „propozițiune” numai sub aspectul formei sale. Să nu uităm însă că la Hasdeu forma nu este, pur și simplu, doar expresie, ci presupune – în cazul cuvântului – cel puțin semnificatul categorial. Prin urmare, procedând tot în manieră analogică, putem spune că și forma „propozițiunii” presupune un tip de sens gramatical condensat, dar este destul de greu de stabilit care ar fi acesta în

viziunea lui Hasdeu. (Să fie semnificatul structural/sintactic în accepție coșeriană?).

4.2. În orice caz, pare destul de sigur că – dacă ne referim la SINTAXA₁ – sensul global al unei „propozițiuni” rezultă, în opinia lui Hasdeu, din suma semnificatelor cuvintelor „legate” sintactic (α - β - γ) + ideea latentă (sau suma ideilor latente). În felul acesta, nu suntem prea departe de modul coșerian de a vedea sensul unui discurs/text sau act concret de comunicare ca rezultat al combinării dintre semnificate și desemnare, dar trebuie să recunoaștem că – într-o asemenea privință – „teoria” lui Hasdeu despre sensul „propozițiuni” rămâne la un stadiu destul de rudimentar.

4.3. Să mai constatăm că Hasdeu nu a propus și o disciplină corespondentă onomatologiei în planul „propozițiuni”, adică una care să aibă ca obiect „propozițiunea” luată ca întreg din perspectiva condensării. În tabelul de mai jos, am marcat printr-o căsuță goală locul pe care ar fi trebuit să-l ocupe o atare disciplină¹.

Unități lingvistice Aspecte „naturale”	CUVÂNT	PROPOZIȚIUNE
FLUID	Lexiologia	Sintaxa
CONDENSAT	Onomatologia	?

4.4. De vreme ce (1) știm ce anume vizează ONOMATOLOGIA (→numele propriu) și (2) bănuim că termenul „propozițiune” desemnează ceva mai mult decât propoziția avută în vedere de gramatica actuală, referindu-se, probabil, la o

¹ Aș fi putut adăuga o coloană și pentru *sunet* (son), în care am fi avut FONOLOGIA în dreptul aspectului *condensat* și un semn de întrebare (?) în dreptul aspectului *fluid*. Într-adevăr, chiar Hasdeu (1882, p. 30) recunoaște că și sonul se deduplică în cele două aspecte („în son nearticulat sau fluid, adică confus, și în son articulat sau condensat, adică clar”), dar afirmă că, la stadiul respectiv al științei, nu știe „în ce mod și până la ce punct teoria sonului nearticulat ar putea constitui o doctrină separată în sfera Gloticii”.

unitate similară enunțului (incluzând, deci, și fraza), atunci – tot prin analogie – putem conchide că locul gol se cuvine să revină FRAZEOLOGIEI. Este vorba, desigur, de o frazeologie în sens larg, al cărei obiect ar corespunde, mai degrabă, conceptului de «discurs repetat» din lingvistica integrală coșeriană, o frazeologie care să se ocupe de tot ceea ce se repetă într-o formă (mai mult sau mai puțin) fixă în vorbirea unei comunități: expresii și locuțiuni, proverbe și zicători, citate celebre ș.a.m.d.¹ Ca să ne exprimăm în manieră hasdeiană, ceea ce este numele propriu în raport cu cuvântul este frazeologismul (= discursul repetat) în raport cu „construcțiunea” sintactică.

5. O clasificare asimetrică

Din păcate, în epoca lui Hasdeu, timpul frazeologiei – ca disciplină preocupată de studierea acestor unități lingvistice cu regim special – încă nu sosise, și nu putem decât să regretăm că savantul român nu a avut aceeași prezență de spirit de a propune o doctrină aparte și pentru „construcțiunile” sintactice condensate². De altfel, chiar din sinteza pe care o prezintă Hasdeu, la finalul studiului său din 1882 (vezi *infra*), se poate observa că distribuția disciplinelor lingvistice este întrucâtva asimetrică³.

¹ La granița dintre onomatologie și frazeologie – ținând seama chiar de „condensare” – pot fi plasate, de pildă, acele compuse aparte, existente sub forma numelor-porecle (expresive) de tipul *Roade-Vin*, *Strâmbă-Lemne*, *Sfarmă-Piatră* etc.

² Altminteri, Hasdeu a avut, fără îndoială, încă de la început, și preocupări punctuale legate de etimologia expresiilor idiomatice românești (vezi, de pildă, explicația dată expresiei *a căuta nod în papură*).

³ Pesemne că și situația oarecum contradictorie a frazeologismului, ca unitate lingvistică (comparabilă cu cea a ornitorincului în zoologie), a produs o anumită derută printre lingviștii vremii, care vor fi ezitat să-i determine locul și specificul.

6. În loc de concluzii

În încheiere, să mai notăm un amănunt foarte interesant. Fără să fie preocupat de clasificarea științelor lingvistice, Otto Jespersen, referindu-se la „întreaga activitate a vorbirii”, distinge trei aspecte: *expresia*, *supresia* (sau, mai corect, *suprimarea*)¹ și *impresia*. Dacă Jespersen ar fi avut posibilitatea să citească studiul lui Hasdeu (pe care l-am analizat aici), ar fi identificat imediat locul frazeologiei, plasând-o pe aceasta din urmă în spațiul rămas liber din tabelul de mai sus, cu toate că nici în vremea lui o disciplină ca frazeologia nu fusese pe deplin întemeiată. Iată un citat relevant în acest sens: „În toată activitatea vorbirii există trei lucruri care trebuie deosebite: *expresia*, *supresia* și *impresia*. *Expresia* este ceea ce vorbitorul dă, *supresia* este ceea ce el nu dă, deși ar fi putut să dea, iar *impresia* este ceea ce ascultătorul primește. Este important să observăm că o impresie este produsă adesea nu doar de ceea ce este spus în mod expres, ci și de ceea ce este suprimat. Sugestia este impresie prin supresie. [...] La fel ca în structura compuselor, și în structura propozițiilor, multe sunt lăsate în seama imaginației simpatetice a ascultătorului, iar ceea ce din punctul de vedere al unui gânditor antrenat sau al unui institutor pedant reprezintă doar o parte a unui enunț este adesea singurul lucru spus și singurul lucru cerut pentru a face sensul clar pentru ascultător. Așa ceva este valabil îndeosebi în cazul anumitor tipuri de propoziții în care supresiile de același fel au avut loc atât de frecvent încât, în cele din urmă, nimeni nu se mai gândește la ceea ce este lăsat deoparte, ceea ce rămâne devenind o obișnuită *expresie idiomătică* pe care gramaticianul trebuie să o recunoască drept o propoziție completă” (Jespersen, 1924, pp. 309-310)².

¹ De dragul coerenței terminologice (pentru a menține aceeași terminație), am lăsat în seria de mai sus forma *supresie*, care (la fel ca *supresiune*), reprezintă în limba română un franțuzism învechit. Evident că varianta *suprimare* este mai normală. Pe această linie, s-ar fi putut opta pentru o altă serie de echivalente – *exprimare*, *suprimare* și *imprimare* –, dar ultimul termen se vedește a fi și el destul de nefiresc în contextul lui Jespersen.

² În original: „In all speech activity there are three things to be distinguished, *expression*, *suppression*, and *impression*. Expression is what the speaker gives, suppression is what he does not give, though he might have given it, and impression is what the hearer receives. It is important to notice that an impression is often produced not only by what is said expressly, but also by what is suppressed. Suggestion is impression through suppression. [...] As in the structure of compounds, so also in the structure of sentences much is left to the sympathetic imagination of the hearer, and what from the point of view of the trained thinker, or the pedantic schoolmaster, is only part of an utterance, is frequently the only thing said, and the only thing required to make the meaning clear to the hearer. This is especially true of certain types of sentences in which suppressions of the same kind have occurred so often that at last no one thinks of what is left out, the remainder becoming a regular *idiomatic expression* which the grammarian must recognize as a complete sentence.” (Jespersen, 1924, pp. 309-310).

Referințe

- Coseriu, E. (1958). *Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico*. Montevideo: Universidad de la Republica. Facultad de Humanidades y Ciencias.
- Coseriu, E. (1981). *Lecciones de lingüística general*. Madrid: Editorial Gredos.
- Coseriu, E. (1987). *Gramática, semántica, universales. Estudios de lingüística funcional*. Segunda edición revisada. Madrid: Editorial Gredos.
- Coseriu, E. (2000). Bréal: su lingüística y su semántica, in *Cien años de investigación semántica: de Michel Bréal a la actualidad*, in *Actas del Congreso Internacional de Semántica (Universidad de La Laguna, 1997)*. Madrid: Ediciones Clásicas, vol. I, pp. 21-43.
- Hasdeu, B. P. (1882). Studie de știința limbii. Un nou punct de vedere asupra ramificațiilor gramaticii comparative, in *Columna lui Traian*, serie nouă, III, 1, pp. 19-31.
- Hasdeu, B. P. (2013). *Studii de știința limbii*. Prologul editorului, studiu introductiv și note de Cristinel Munteanu. Iași: Institutul European.
- Jespersen, O. (1922). *Language. Its Nature, Development and Origin*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Jespersen, O. (1924). *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Munteanu, Cr. (2013). Noematologia lui B. P. Hasdeu: o anticipare a skeologiei lui E. Coșeriu, in *Philologica Jassyensia*, 2 (18), pp. 85-94.
- Munteanu, Cr. (2014). Din nou despre noematologie: contribuția lui Nicolae I. Apostolescu, in *Limba română (Chișinău)*, 5, pp. 78-93.
- Munteanu, Cr. (2017). *Tradition and Innovation in Language and Linguistics. A Coserian Perspective*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH.
- Munteanu, Cr. (2020). From noematology to hermeneutics. Nicolae I. Apostolescu's perspective. *Diacronia*, 12, A168, pp. 1-11.
- Saussure, F. de (1955). *Cours de linguistique générale*, Publié par Charles Bally et Albert Sechehaye, avec la collaboration de Albert Riedlinger. Paris: Payot.
- Schleicher, A. (1859). Zur Morphologie der Sprache, in *Mémoires de L'Academie Impériale des Sciences de St.-Petersbourg*, Tome I, 7, pp. 1-38.
- Swiggers, P. & Van Hal, T. (2014). Morphologie du langage et typologie linguistique: La connexion 'Schleicher – Saint-Petersbourg', in V. Kasevich, Y. Kleiner, P. Sériot (eds.). *History of Linguistics 2011. Selected Papers from the 12th International Conference of the History of the Language Sciences (ICHOLS XII), Saint Petersburg, 28 August – 2 September 2011*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 87-102.